

#### 4. CHATGPT 3.5 ve CHATGPT 4-o'nun Yaptığı Şiir Çevirisinin Andrew Chesterman'ın Çeviri Etiği Yaklaşımı Bağlamında Karşılaştırması: Louise Glück'in End of Winter Şiiri<sup>1</sup>

Aslı Tara YILDIRIM<sup>2</sup>

**APA:** Yıldırım, A. T. (2025). CHATGPT 3.5 ve CHATGPT 4-o'nun Yaptığı Şiir Çevirisinin Andrew Chesterman'ın Çeviri Etiği Yaklaşımı Bağlamında Karşılaştırması: Louise Glück'in End of Winter Şiiri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (46), 42-67. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15487792>

#### Öz

Her dakika öğrenen, kendini güncelleyen ve geliştiren yapay zeka (Makalenin devamında YZ şeklinde kısaltılacaktır.), gündelik hayatın neredeyse tüm alanlarında olduğu gibi çeviri alanında da kendini kanıtlama aşamasındadır. İşler yürütülürken, meslekler icra edilirken, en basitinden marketten veya otomattan su alınırken dahi YZ insanlara en büyük yardımı sağlayacak olan araçtır ve ancak onunla uyum içinde çalışmak mümkün olursa emek gerektiren ve vakit alan işler daha kolay uygulanır hale gelecektir. YZ'nin günümüzde sahip olduğu konumun yadsınamaz büyüklüğü dikkate alınarak YZ araçlarından ChatGPT'nin şiir çevirilerindeki performansı ve yeterliliği araştırılmak üzere çalışmanın konusu Louise Glück'in End of Winter şiirinin ChatGPT 3.5 (Chat Generative Pre-training Transformer) ve ChatGPT 4-o tarafından çevirisinin etik açıdan incelenmesi ve kıyaslaması olarak belirlenmiştir. Şiir, doğanın dönüşümlerinin insana umut verici şekilde yansımalarını konu alan birçok şiirin aksine mevsimler üzerinden umutsuzluğu anlatarak diğer şiirlerden ayrıldığı düşünüldüğünden seçilmiştir. YZ'nin yaptığı çevirilerde çeviri etiğine ne derece bağlı kaldığı sorgulanmak üzere araştırma kapsamında şu sorulara yanıt aranmaktadır: ChatGPT 3.5 ve ChatGPT 4-o çeşitli söz sanatları, anlam ikililikleri ve üstü kapalı anlamlarla dolu şiirlerin erek dile aktarımı sırasında anlam ve duygu kaybına neden olmakta mıdır? ChatGPT 3.5 ve ChatGPT 4-o çeviri yapılan dillerin kültürel ve dilsel farklılıklarını göz önünde bulundurmakta mıdır? Çeviri sonuçları beşer bir çevirmenin çevirisiyle kıyaslandığında ne gibi farklılıklarla karşılaşmaktadır? Veri toplama araçlarından doküman incelemesi kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Şiir, araştırmanın bulgular kısmında çevirmenin karar alma süreçlerini normlar yerine çevirmen eylemleri üzerinden ele alan betimleyici çeviri kuramının temel yaklaşımlarıyla örtüşen Andrew Chesterman'ın alana kattığı çeviri etiği ilkeleri baz alınarak değerlendirilmiştir.

<sup>1</sup> **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Makale, 2023-2024 akademik yılı bahar döneminde Sakarya Üniversitesi'nde Çeviribilim yüksek lisans düzeyinde Doç.Dr. Aysel Nursen DURDAĞI tarafından verilen CEV510 kodlu Yazın Çevirisi dersi için hazırlanan ödevin geliştirilmesiyle oluşturulmuştur.

**Çıkar Çatışması:** Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

**Finansman:** Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

**Telif Hakkı & Lisans:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

**Kaynak:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

**Benzerlik Raporu:** Alındı – Turnitin / Oran: %4

**Etik Şikayeti:** editor@rumelide.com

**Makale Türü:** Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 06.04.2025-**Kabul Tarihi:** 20.05.2025-**Yayın Tarihi:** 22.05.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15487792>

**Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

<sup>2</sup> YL Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı / Master's Student, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Department of Translation Studies (Sakarya, Türkiye) **eposta:** [asli.yildirim2@ogr.sakarya.edu.tr](mailto:asli.yildirim2@ogr.sakarya.edu.tr) **ORCID ID:** <https://orcid.org/0009-0008-9928-8126> **ROR ID:** <https://ror.org/04ttnw109>, **ISNI:** 0000 0001 0682 3030 **Crossref Funder ID:** 501100004473

**Anahtar kelimeler:** Çeviribilim, şiir, ChatGPT 3.5, ChatGPT 4-o, çeviri etiği

## Comparison of CHATGPT 3.5 and CHATGPT 4-o's Poetry Translation in the Context of Andrew Chesterman's Translation Ethics Approach: Louise Glück's End of Winter<sup>3</sup>

### Abstract

Artificial intelligence (abbreviated as AI in the rest of this article), which learns, updates and improves itself every minute, is in the process of proving itself in the field of translation, as in almost all areas of daily life. AI is the tool that will be of the greatest help to people when running businesses, performing professions, even when buying water from the market or from a vending machine, and only if it is possible to work in harmony with it, labor-intensive and time-consuming tasks will become easier to implement. Considering the undeniable importance of AI in today's world, ChatGPT, one of the AI tools, was chosen as the subject of the study to investigate the performance and competence of ChatGPT in poetry translations, and to ethically analyse and compare the translation of Louise Glück's poem End of Winter by ChatGPT 3.5 (Chat Generative Pre-training Transformer) and ChatGPT 4-o. The poem was chosen since it is thought to be different from other poems by describing despair through the seasons, unlike many poems about the hopeful reflections of nature's transformations on human beings. In order to question the extent to which AI's translations adhere to translation ethics, the following questions are sought to be answered within the scope of the research: Do ChatGPT 3.5 and ChatGPT 4-o cause loss of meaning and therefore emotion during the translation of poems full of various figures of speech, ambiguities and implicit meanings into the target language? Do ChatGPT 3.5 and ChatGPT 4-o take into account the cultural and linguistic differences of the translated languages? What differences are encountered when the translation results are compared with the translation of a human translator? Document analysis was used as a data collection tool. The data obtained were evaluated with the content analysis technique. In the findings section of the study, the poem was evaluated on the basis of the principles of translation ethics introduced by Andrew Chesterman, which overlap with the basic approaches of the descriptive translation theory, which deals with the decision-making processes of the translator through translator actions rather than norms.

**Keywords:** Translation Studies, poem, ChatGPT 3.5, ChatGPT 4-o, translation ethics.

<sup>3</sup> **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography. The article is based on the development of the assignment prepared for the CEV510 coded Literary Translation course given by Assoc. Prof. Dr. Aysel Nursen DURDAĞI at Sakarya University in the spring semester of the 2023-2024 academic year.

**Conflict of Interest:** No conflict of interest is declared.

**Funding:** No external funding was used to support this research.

**Copyright & Licence:** The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

**Source:** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

**Similarity Report:** Received – Turnitin / Rate: %4

**Ethics Complaint:** editor@rumelide.com

**Article Type:** Research article, **Article Registration Date:** 06.04.2025-**Acceptance Date:** 20.05.2025-

**Publication Date:** 22.05.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15487792>

**Peer Review:** Two External Referees / Double Blind

## Giriş

Hızı bazen insanların ayak bile uyduramayacağı kadar yüksek olan teknolojik gelişmeler, her geçen gün kendine yeni bir şey daha katarak hayata kolaylık sağlamayı amaçlamaktadır. Çeviri de bu hayat kolaylaştırıcı çalışmaların tempolu yürütüldüğü alanlardan biridir. Çeviri yaparken aslında uzun zamandır teknolojiden yardım alınmasına karşın teknolojik uygulamalar daha önce hiç şimdiki kadar yetenekli hale gelmemiştir. YZ günlük hayata kazandırıldığından beri sonu gelmeyen gelişmelere tanıklık edilmektedir. Önceleri çeviri bellekleri, çeviri siteleri, uygulamaları ve sözlükler, büro ve kuruluşların kendi çeviri platformları gibi araçlar yardımıyla oldukça kolaylaşan çeviri işi, YZ'nin denkleme dahil edilmesiyle yeni bir seviyeye ulaşmıştır. Open AI şirketinin sunduğu ChatGPT 3.5 ve ChatGPT 4-o YZ hizmeti sayesinde artık verilen metnin uzunluğu veya terminolojisinin yoğunluğuna bakılmaksızın çok hızlı çeviri sonuçları elde edilebilmektedir. Çevirmenlere kendilerini neredeyse yetersiz hissettirecek bu gelişmeler aslında çeviri ve küreselleşen dünyada yepyeni bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Çevirmenlerin sözlüklerden kelime karşılığı aramayı bırakarak teknolojiye güvenmeye başlaması yakın geçmişte nasıl bir değişim etkisi yarattıysa, günümüzde yaşanan gelişmeler bunun katbekat fazlasının her an kapımızda olduğunu göstermektedir. YZ'nin çeviri hızına yetişmek insanlar için mümkün olmamaktadır. Ancak onunla uyumlu çalışılması ile; Justa Holz-Mänttari'nin de savunduğu gibi çevirmenlerin işin uzmanı olduğu kabul edilerek ve nihai kontrolün onların elinde olduğu bilinenek yapılan çevirilerden daha yüksek verim alınmaktadır. Yakın zamanda çevirmenin çeviri yapan kişi rolü geride bırakılarak çeviri yapan YZ'yi eğiten, ona hangi metin türünde nasıl çeviri yapması, nelere dikkat etmesi gerektiğini öğreten kişi sorumluluğu verilme ihtimali oldukça yüksektir.

## Araştırmanın yöntemi

Makalenin hayata geçirilme fikri ilk defa "YZ çeviriyi çevirmenlerden alacak mı?" sorusunda belirmiştir. Son zamanlarda YZ'ye yapılan yatırımların ve dolayısıyla ondan beklentinin artması bu soruyu birçok sektör çalışanına mutlaka sordurmuştur. Çeviri işini belli bir düzeyde de olsa yıllardır yapmakta olan araçlarda, özellikle OpenAI'nin ChatGPT'sinin tanıtılmasıyla yaşanan gelişmeler; konunun belirlenmesine ilham kaynağı olmuştur. Fikir, çevirisi incelenecek metnin edebiyat alanından seçilmesiyle gelişmiş ve Louise Glück'in End of Winter şiiri olmasına karar verilmiştir. Şairin, yıllarca süren emeği ve çalışması, birçok eseri olmasına rağmen vefatından yalnızca birkaç yıl önce "Bireysel varoluşu evrensel kılan sade güzelliğiyle kusursuz şiirsel sesi nedeniyle" 2020'de Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmesi, yani bir nevi değeri geç fark edilen sanatçılardan biri olması, araştırma konusu olarak seçilmesine vesile olmuştur. End of Winter, şairin Nobel Edebiyat Ödülüne layık görülen "The Wild Iris" isimli şiir derlemeleri kitabında yer alan şiirlerinden biridir. Bu denli önemli ödüle layık görülmesindeki sebep merak edildiğinden The Wild Iris kitabından bir şiir seçilmek istenmiş ve End of Winter'da karar kılınmıştır.

Çalışma yapılacak eser belirlendikten sonra makale için araştırmalara başlanılan tarihte var olan en güncel, ücretsiz ve dolayısı ile en popüler YZ aracı ChatGPT, çeviri becerisi incelenmek üzere seçilmiştir. Makalede ChatGPT 3.5'in ve ChatGPT 4-o'nun kabiliyet ve sınırlılıklarından bahsedilerek öncelikle okurun YZ'yi tanıması amaçlanmıştır. Böylelikle ChatGPT 3.5'in ve ChatGPT 4-o'nun kendisine verilen istemlere ne derece yakın sonuçlar üretebileceği gözlemlenmiştir. YZ sohbet botu versiyonları arasındaki gelişim, teknolojik ilerlemelerin hızı doğrultusunda YZ ürünlerinin kabiliyetleri hakkında bilgi vereceğinden araştırma süresi geniş tutulmuştur.

Louise Glück'in şiirlerinin Türkçe çevirilerine ulaşmak istendiğinde oldukça sınırlı veri elde

edilebilmiştir. Verilerden en büyük paya sahip olan, "Firstborn"dan "The Wild Iris"e kadar bütün kitaplarından en karakteristik şiirlerini Seçme Şiirler adı altında çeviren Güven Turan'ın kitabıdır. Bu sebeple, belirlenen şiirin Güven Turan çevirisi inceleme verisi olarak belirlenmiştir.

Araştırmada veri toplama araçlarından doküman – kayıt incelemesi kullanılmıştır. Veriler içerik analizi tekniği ile değerlendirilerek durum çalışması yapılmıştır. Elde edilen veriler çeviri etiği bakımından değerlendirilmiş ve seçilen şiirde karşılığı olup olmadığı incelenmiştir.

### **Louise Glück, End of Winter hakkında**

Louise Glück, 1943 New York doğumlu şairdir. Long Island'da büyümüştür. Babası Macaristan göçmeni başarılı bir iş adamıdır. Louise, anne ve babasının teşviğiyle dil ve anlatıyı hayatına kazanmıştır. Şairin doğup büyüdüğü evle ilgili hayatının ilk aşamalarından hatıraları sanata çağrının asaletini ve kadınların sınırsız güce sahip olduğuna dair algıyı içermektedir (Glück, 2023). Ev ortamının yaşanan çevreyle doğrudan ilişkili olduğu kabul edildiğinde şairin yaşadığı ve eserlerini ürettiği çevrenin, yapıtlarında etkili bir payı olduğu çıkarımına ulaşılmaktadır. Bu nedenle evde edindiği izlenimler, karakterinin şekillenmesi açısından önemlidir. Küçük yaşlardan beri anlatım derinliğinden etkilenmiş, bir genç olduğundaysa kendi yazılarını dergi ve yayıncılara göndermeye başlamıştır.

Ergenliğinde yeme bozukluğu teşhis edilmesi ile onun açısından zor bir dönem başlamıştır. Hayatta başına gelen bazı olaylar, köklü değişimler yaşamasına neden olmuştur (Glück, 2023). Sanatının, ilhamının ve karakterinin oluşumunda en büyük pay hayat tecrübelerine aittir.

90'lı yıllar Glück'in kariyerinin parlادیğı dönemdir. 1992'de bir New England bahçesinde ilkbahardan yaz sonuna kadar olan dönüşümü anlatan The Wild Iris'i yayınlamıştır. Kitap, Pulitzer Şiir Ödülü'ne layık görülmüştür. End of Winter şiiri, The Wild Iris kitabının içinde yer almaktadır. Üretilen sanat eserlerinde dönem ve çevrenin öneminin yadsınamayacağı bilindiğinden şairin içinde bulunduğu çevrenin, ödüle layık görülen kitabını yazmasında oldukça etkili olduğu tahmin edilmekte ve şairin, End of Winter şiirini yazdığı dönemdeki halinin daha iyi tanınması için dönem şartlarına göz atılması gerekli görülmektedir. Şair o dönem Vermont eyaleti West Brattleboro'ya henüz taşınmıştır. 90'lı yıllarda Vermont'ta eyalet sakinleri tarım ve ormancılık yaparak geçimlerini sağlamaktadır. Nüfusun büyük kısmını beyaz ırka mensup insanlar ve İngiliz kökenliler oluşturmaktadır. O dönemde azınlıklara nadir rastlanmaktadır. Toplumsal eşitlik ve adalet konuları Vermont halkı için önemlidir. Vermont, liberal ve çevreci bir toplum yapısına sahiptir.

Yıllar geçtikçe şiir yazmaya devam eden Glück, aynı zamanda üniversitelerde ders vermekte ve önemli pozisyonlarda görev almaktadır. Şiirleri artık daha çok kişi tarafından okunmakta, çeviriler yapıldıkça farklı milletler ve dillerden insanlara da ulaşmaktadır.

Şair, 2020 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür. Nobel Komitesi ona bu ödülü "Bireysel varoluşu evrensel kılan sade güzelliğiyle kusursuz şiirsel sesi" nedeniyle vermiştir. Sadelik, şairin eserlerinde temel yapı taşlarından biridir. Anlam derinliği, olabildiğince sade, açık ve anlaşılır dil kullanımıyla oluşturulmaktadır. Kelimelerin kolay anlaşılabilir olması, şiirin felsefik anlamlara ve evrensel temalara sahip olmadığı anlamına gelmemektedir. Şair, kalemini ustalıkla kullanarak gündelik, sık rastlanılan kelimelerden karmaşık anlamlar oluşturmayı başarmaktadır. Şiirlerinde kişisel deneyimler ve evrensel temalar uyum içinde yer almaktadır. Aile, doğa, kayıp, sevgi, ölüm gibi temalar, şairin tecrübeleri üzerinden geniş bir insan yelpazesine hitap edebilecek şekilde işlenmektedir.

Şiirlerinde insan yaşantısı, doğanın döngüsü ve düzeni üzerinden betimlenmektedir.

Louise Glück'in End of Winter şiiri, kış mevsimi sona ererken doğanın yeniden canlanmasını ve bunun insan ruhu üzerindeki etkisini anlatmaktadır. Araştırma kapsamında ulaşılan şiir ve şiir çevirileri doğrultusunda Glück'in kaleminin; doğa, mevsimler ve insan duyguları arasında derin bağlantılar kurarak okura, iç dünyasını dış dünya üzerinden keşfetme imkanı sunduğu görülmektedir. End of Winter şiirinde, kışın sona ermesiyle gelen değişim ve dönüşüm temaları işlenmektedir. Kış mevsiminin soğuk ve karanlık günlerinin ardından baharın gelişyle umut ve yenilenme duygularını ele almaktadır. Doğanın uyanışı, çiçeklerin açması, ağaçların yeşermesi gibi imgelerle anlatılan bu süreç, aynı zamanda insanın içsel bir uyanış ve yenilenme yaşamasıyla paralellik göstermektedir. Şiirde, kışın bitişiyle doğanın yeniden bahara dönmesi, ölüm ve yaşam döngüsüne gönderme yapmaktadır. Bu döngü, insan hayatındaki zorlukların ve karanlık dönemlerin ardından gelen umut dolu ve taze başlangıçları sembolize etmektedir. Bahsedilen sembollerin basit ve sade bir dille okurda hisler uyandırması amaçlanmaktadır.

### Çevirmen Güven Turan hakkında

Edebiyat alanında ses getiren ödüllerin sahibi Glück, Türk okurun aşına olduğu bir isim değildir. Glück'in, Türkçede yalnızca Seçme Şiirler adında, Güven Turan'ın çevirdiği ve 1994 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan bir şiir derlemesi bulunmaktadır (Ataman, 2021).

Turan, Glück'i 1960'ların ortalarından itibaren takip etmekte olduğunu, tüm kitaplarına kütüphanesinde yer verdiğini belirtmiştir. Şiirlerini bu kadar sevmesinin sebebi olarak Glück'in şiirlerinde dünya, insan ilişkileri karmaşıklığı konularını açık ve netlikle, berrak bir dille işlemesi olduğunu ifade etmiştir. Kendisini çok sevdiği şiirleri çevirmeye yönlendiren en önemli etmenin de kelimeler itibarıyla sade görünen ancak içinde anlam derinliği barındıran şiirleri Türkçeye kazandırma isteği olduğunu açıklamıştır (aksisanat, 2020).

Glück'le karşılaştığından beri onun şiirlerinin sıkı takipçisi olduğunu ve yayınevi çeviri talep etmese de Glück'in şiirlerini sevdiği için kendi inisiyatifiyle çevirdiğini ifade etmektedir (Ataman, 2021). 1994 yılında ise yaptığı çevirileri çoğaltıp bir kitap hazırlama şansını elde etmiştir.

Kişisel ve toplumsal travmalardan esinlenen Glück, ilk gençliğinde yeme bozukluğu ile mücadele etmiş ve yıllar sonra bu süreci, ailesinden, özellikle annesinden, bağımsız bir birey olma çabası olarak nitelendirmiştir. 7 yılını terapi altında geçirerek toparlanan Glück, boşanma ile sonuçlanan iki evlilik yaparken 1980'de Vermont'taki evinin tamamen yanmasıyla sahip olduğu ne varsa kaybetmiştir. Bu kişisel travmatik meselelerin yanında 11 Eylül olayından da oldukça etkilenmiştir. Yaşadığı travmalarla mücadele eden Glück Güven Turan için, şiirlerinde mücadelesini aktarabilen, başına gelenlere rağmen pes etmemesiyle kendini sevdiren yanı olan bir şairdir (Ataman, 2021).

### Kapasite ve sınırlarıyla ChatGPT 3.5

OpenAI şirketi tarafından 2022 yılında kullanıma sunulan, büyük dil modeline dayanan bir sohbet robotu ChatGPT ile birlikte çeviri dünyasında yeni tartışmalar gündeme gelmiştir.

Aslında sadece bir çeviri yazılımı olarak geliştirilmeyen ama çeviri "yapabilen" ChatGPT'nin yarattığı heyecan dalgasının bir nedeni, söz konusu teknolojinin, kendisine verilen farklı "çeviri görevi tanımlarına" ("translation brief") (Nord, 1997) göre aynı metnin farklı çevirilerini üretebiliyor ve çeviri üzerine insan ile yapay zekânın "sohbet" etmesini mümkün kılıyor olmasıdır (Alimen, 2023, s.

1535).

ChatGPT bir dil modeli olarak yazışmalarla ve sesli olarak ekran başındaki insana yanıtlar üretebilmekte, önceki yanıtlarını belleğinde tutarak sohbetin daha doğal ilerlemesini sağlayabilmektedir. Sohbet robotuna verilecek istemler, kullanıcıların istekleri doğrultusunda sonuçlar elde edilmesinin sağlanması anlamında etkilidir (Güner & Güner, 2023, s. 749-750).

Üreteceği çeviri metinlerde etkisi olan bir başka önemli etmen ise ChatGPT'nin İnsan Geri Bildiriminden Pekiştirmeli Öğrenme (RLHF) yöntemini kullanmasıdır. Bu sebeple sohbet robotuna sorulan aynı sorular, farklı zamanlarda farklı sonuçlar verebilmektedir (Kumlu & Okul, 2023, s. 32).

Çeviri çıktıların değerlendirilmesine gelindiğinde görülmektedir ki ChatGPT 3.5 (İng, Generative Pre-trained Transformer) şiir çevirisi yapabilmektedir. Ancak, GPT gibi YZ modelleri daha çok doğal, ağdasız ve sade dilin işlenip anlamlandırılması üzerine eğitildiğinden şiirlerin diline uyum sağlayamamakta, derin anlamları çözememekte ve çeviride yetersiz kalmaktadır. ChatGPT 3.5'e yaptırılan şiir çevirisinden elde edilen bulgulara göre sohbet robotu, şiir çevirisinde kelimesi kelimesine çeviri yapmıştır. Şiirde kelimelerin ilk anlamları kullanılarak verilen ikincil ve mecazi anlamların aktarılmaya ve hissettirilmeye çalışıldığı göz önüne alındığında ChatGPT 3.5'in yaptığı şiir çevirisi, hedef toplumda kaynak toplumda olduğu gibi bir etki sağlayamayacaktır. Şiir çevirisinde duyguları anlayabilme ve yorumlayabilme, esere sanatsal anlayışla yaklaşabilme öncelikle eserin çeviriyi yapacak kişi veya araç tarafından anlaşılmasında çok önemli yere sahip özelliklerdir. YZ, belirli şiir türlerinin ifade biçimlerini anlama konusunda tam performans sergileyemediği için bu makalede incelenen şiir çevirisinde duyguları hedef topluma aktarabilme ve hedef dilin kurallarına harfi harfine uyabilme konusunda sınıfta kalmıştır.

ChatGPT'nin sınırlılıklarından biri hatalı tekrarlardır. Öğrenme konusunda ne kadar güçlü olursa olsun öğrendiğini uygulama ve bir sonraki soruda sunabilme anlamında henüz yeterince başarılı değildir. Ayrıca belirli bir alana ait terminolojinin çevirisinde de hedeflenen doğruluğu yakalayamadığı durumlar yaşanmaktadır. Dilde akıcılık anlamında da insan çevirmenlerin seviyesine ulaşamamıştır. Ayrıca şiir apayrı bir sanattır. Duyguların aktarıldığı şiir için önce duyguların hissedilmesi gerekir. Sohbet robotlarının hisleri olmadığı için yakın gelecekte kusursuz şiir çevirileri yapması beklenmemektedir.

Çeviride ChatGPT kullanımının en bilinen faydaları arasında sürecin hızlı işlemlerini sağlaması, uzman çevirmenlerin işe alınması şartı koşmayacağından düşük maliyetlerle çeviri işini halletmesi, günün her saati ulaşılabilir bir yazılım olması bulunmaktadır. Ayrıca, çevirileri farklılık gösterebilen insanların aksine, çeviri araçlarının tutarlı bir stil ve kelime seçimiyle çeviri yapması da bahsedilen faydaların arasında sayılabilmektedir. Dahası, ChatGPT geniş bir dil yelpazesine sahiptir. Farklı dil çiftlerinde çeviri işlemi yaptırmak isteyen müşteriler, farklı çevirmenlere ulaşmak mecburiyetindeyken YZ bu anlamda kolaylık sağlamaktadır. ChatGPT, çevrilen metnin bağlamını çözümleyerek ona uygun çeviriler üretebilmektedir. Örneğin, metnin mizah, üzüntü ifadeleri veya ciddi tartışmalar içerip içermediği tespit edilmekte ve çevirideki kelime seçimleri, verilen istemde amaçlanan anlamı doğru bir şekilde iletmek üzere yapılmaktadır. ChatGPT, resmi olmayan konuşmalarda veya yazılarda sıklıkla görülen standart dışı dil çeşitlerini anlayabilmekte ve çevirebilmektedir. Argo ifadeleri, kelime gruplarını veya deyimleri, verilen istemden bağımsız, birebir çeviri şeklinde olsa da olmasa da hedef dilde ifade edebilir.

### Kapasite ve sınırlarıyla ChatGPT 4-o

ChatGPT'nin yenilikçi 4-o sürümündeki "o", "omni" kelimesinden gelmektedir. "Omni", "her şey" ya da "tüm yönler" anlamına gelen Latince kökenli bir kelimedir. Bu kelimenin seçilmesi, yeni sürümün çok

çeşitli alanlarda kullanılabilmesi göz önünde bulundurulduğunda özel kabul edilmektedir. ChatGPT 4-o'yu farklı kılan; yalnızca metinlerin değil sesli veya görüntülü girdilerin de içerikleriyle ilgili yazılı, sözlü veya görsel çıktılar üretebilmesidir (innova, 2024).

Artı ve eksilerini öncelikle sohbet botunun kendisinden duymanın, insanların botun yetenekleri ve sınırları hakkında bildikleriyle botun kendisinin sunduğu bilgiler arasında farklılık olup olmadığını anlama noktasında daha aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir. ChatGPT 4-o'nun 19.11.2024 saat 01.24 tarihinde "ChatGPT 4-o'yu 3.5'ten farklı kılan özellikler nelerdir?" istemine verdiği yanıtı göre; ChatGPT 4-o, ChatGPT 4 ile ChatGPT 3.5 arasındaki farkları dengeli bir şekilde sunmayı hedefleyen bir ara modeldir. GPT 3.5 performans anlamında en hızlısıdır, ancak bazı detaylı veya karmaşık sorularda doğruluk ve bağlam tutarlılığı GPT 4-o kadar güçlü değildir. Yanıtların kalitesi GPT 3.5 genel sorular için yeterli yanıtlar verir, ancak karmaşıklık arttıkça eksiklikler gözlemlenebilir. Benzer şekilde GPT 4-o da fazla katmanlı konularda detaylara uygun karşılık veremese de pratik ve çoğu kullanım için yeterlidir. GPT 3.5, daha hızlı yanıtlar gereken basit ve genel kullanım senaryoları için uygundur. GPT 4-o ise dengeli bir çözüm sunar, geniş bir kullanıcı kitlesine hitap eder ve hem hız hem de doğruluk açısından dengeli bir performans sergiler. GPT 3.5, daha düşük işlem maliyetine sahiptir ve daha hafif sistemlerde bile çalışabilir. İfade gücü konusunda GPT 3.5, yeterince yaratıcıdır, ancak bazen daha düz ve yüzeysel ifadelerle yetinir. GPT 4-o da benzer şekilde daha soyut ve derin yaratıcı metinlerde biraz daha sınırlı kalabilir. Yine sohbet botunun yanıtına göre GPT 3.5, genel olarak güvenlidir, ancak hassas konularda biraz daha az incelikli olabilir. GPT 4-o ise etik konulara duyarlıdır. Yanıtlarında dengeli ve güvenli içerik sunmaya odaklanır. Kısaca hız, maliyet, doğruluk anlamlarında dengeli bir performans beklediğinde GPT 4-o öne çıkmaktadır. GPT 3.5 ise hız ve maliyet avantajıyla kullanıcılar tarafından seçilmektedir.

Sürümün ücretsiz olması, kullanıcıların YZ teknolojisine daha kolay erişmesini ve günlük hayatta kullanıma daha hızlı adapte olmasını sağlamaktadır. Bu sayede YZ daha geniş kitlelere ulaşabilmektedir.

Ayrıca 50 farklı dilde çeviri gerçekleştirebilmesiyle tercüme alanında çeşitli yenilikler de sunmaktadır (elogo).

Sohbet botuna istem verildiğinde alınan yanıtla örtüşecek şekilde derin ve karmaşık verilerin çözümlenmesinde daha başarılıdır. Çoklu iletişim kanallarının açık olması, kullanıcıyı görerek duygu durumunu tahmin edebilmesini ve hatta hakkında yorum yapabilmesini sağlamaktadır. Bu özellik sayesinde ayrıca, cihaz kamerasını kullanarak çevredeki varlıkları tanıyabilmektedir. Makale kapsamında kullanıldığı amaçla ilgili olarak, çeviri becerisinde önceki sürümlerden daha gelişmiş performans ortaya koyabilmektedir.

Makalenin yazım sürecindeyken OpenAI'nın devamlı geliştirilen ve güncellenen sohbet botuna eklenen özellikler, kapsama GPT 4-o'nun dahil edilmesini bir nevi mecbur kalmıştır. Çevirmenler ilerleyen teknolojiyi, yapay zekayı ve bunlar sayesinde üretilen çeviri araçlarında yaşanan gelişmeleri takip etmez, değişime adapte olmaz ve kendini çağın dönüşümünden soyutlarsa mesleğin ellerin arasından kayıp gitmesi an meselesidir. Aksine, bunları kucaklamalı, benimsemeli ve bu araçları rahatça kullanabilecek, yapay zekayı eğitebilecek pozisyonda olduğunu kabul etmelidir. Teknolojiden korkup kaçarak değil, onunla bütünleşerek daha ileri gidilir.

### Çeviri etiği

Etik; inançlar, davranışlar, alışkanlıkları belirleyen normlarla ilgilidir. Her toplumun kendine özgü etik kuralları vardır. Etik her ne kadar çizilmiş sınırları olmayan, uluslar ve hatta kişiler arasında değişen değer yargılarına göre belirlenen bir kavram olsa da ortak hedef uğruna toplanmış insanların yakın düşünme sistemlerine sahip olmalarıyla doğan belirli etik kurallar vardır. Bahsedilen gruplaşma aynı sınıfta bulunan öğrencilerden, aynı meslek erbabı kişilerden, aynı kursa giden insanlardan oluşabilir. Meslek olarak ele alındığında tüm meslek gruplarının kendi içinde etik değerleri ve kuralları olduğu gibi çevirmenlik mesleğinin içinde de belirli etik kurallar vardır.

Çeviri etiği geniş bir kavram olduğundan, hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Makalede ele alınan şiirin çevirilerindeki çeviri etiğinin incelenmesi kapsamında Andrew Chesterman'ın modelinden faydalanılmıştır.

Chesterman, çeviri etiği üzerine çalışmalarında çevirmenin sorumluluk sınırlarını ele almıştır. 1997 yılında yayınlanan "Ethics of Translation" başlıklı yazısında çeviri etiği kapsamında araştırılmış tüm konuların; çevirmenin sadakati, çevirmenin özgürlükleri, çevirmenin görünmezliği, çevirmenin ahlaki bulmadığı bir metni çevirmeyi reddetme hakkına sahip olup olmadığı, çevirmenlerin telif hakları ve işverenin güç ve ideolojisi başlıklarında özetlemektedir (Chesterman, 1997. Akt. Tellioğlu, 2015, s. 1).

Çevirilerin etik sayılabilmesi için öncelerde sadakat gözetilirdi. Buna göre çeviri, orijinal metne ne kadar yakınsa etik değerlere de o kadar uygun kabul edilmekteydi. Daha sonra Skopos kuramının ortaya atılmasıyla metnin çeviri amacı belirlendikten sonra eğer bu amaca uyum sağlamak için orijinal eserde değişiklikler yapılması gerekiyorsa buna izin verilmeliydi. Yani çeviride artık kaynak metne sadakat gözetilmeyecekti. Geleneksel etik anlayışta kaynak metnin ve yazarının erek metinde yer alması gereklidir. Aksi takdirde çevirmen hatalı ve çeviri etik dışı çeviri yapmış olur. Geleneksel anlayış içinde başka bir görüşe göre çevirmen kaynak metinde ne kadar değişiklik yaparsa okura o kadar yaklaşıp. Buna karşıt görüş olarak çevirmenin kaynak metni bozduğu söylenmektedir. Kaynak metinde yer alanların eksik veya farklı iletilmesi etik dışı görülmektedir. Kaynak metinde değişiklik yapılmadan okura sunulduğu durumlarda çeviriler hedef kültüre ve topluluğa uyum sağlayamamış ve içselleştirilmemiştir. Bu yüzden geçilen çeyrek asır içinde yeni bir etik görüş oluşmaya başlamıştır. Bu noktada Andrew Chesterman devreye girmektedir. "Chesterman çevirinin bir eylem olduğunu, stratejilere dayanarak tanımlanabileceğini ve bu stratejilerin de normlar tarafından yönlendirilebileceğini savunmaktadır. Stratejilerin amacı normlara uymak ise normların amacı da belli değerleri desteklemektir." (Vuraler, 2016, s. 44).

"Çeviri etiği dört temel değerle açıklanabilir (Chesterman, 1997: 172). Bu dört temel değer açıklık, doğruluk, güven ve anlama'dır." (Vuraler, 2016, s. 44).

İlk olarak açıklık değerinde çevirmen çevirinin anlaşılabilirliğini, iki anlamlılığını, çevirideki mantık hatalarını ve anlam karmaşasını önlemeyi amaçlamalıdır. Ayrıca üreteceği çeviri mümkün olduğunca açık olmalıdır (Chesterman, 1997. Akt. Vuraler, 2016, s. 45).

İkinci değer doğrulukta önemli olan aslını en yüksek seviyede yansıtmasıdır. Kalite bu şekilde belirlenir.

Üçüncü değer olan güven; çevirmenin kaynak metin yazarına olan güveni, metnin çevrilmeye değer olduğuna güveni, çevirmenin okura güveni, okurun çeviriye güveni, okur-aracı-yayıncı-kaynak metin üreticisinin birbirine güvenini kapsamaktadır. Çeviride nihai amaç kültürel etkileşimin sağlanmasıdır

ve etkileşim ancak taraflar arası güvenin sağlanmasıyla mümkün olmaktadır.

Chesterman'a göre dördüncü ve son değer ise anlamadır. Sağlıklı bir temele dayanan iletişimin kurulabilmesi için öncelikle dinleme becerisiyle aynı anda anlama yeteneğinden bahsedilmektedir. Anlamanın gerçekleşmesinde amaç hedef okur için anlaşılabilir durumda olan kaynak metni anlaşılır hale getirmektir. Bir diğer amaç da çeviri metinde olası yanlış anlamaları ortadan kaldıracak hamleler yaparak süreci yönetmektir.

Bu değerlerin tümü beklenti normları, ilişki normu, sorumluluk normu ve iletişim normu isimli çeviri normlarını düzene sokmaktadır. Mevcut çeviri etiği modellerine yeni bir bakış açısı kazandıran Chesterman'a göre etiği dört başlıkta ele almak mümkündür: Temsil etiği, hizmet etiği, iletişim etiği ve norma dayalı etik.

Temsil etiğinde kaynak metin de yazarın niyeti de değiştirilmeden çevrilmelidir. Bu bağlamda temsil etiğinin aranması gereken başlıca eserlere kutsal metinler veya AB metinleri örnek verilebilmektedir. Hizmet etiğinde çeviriye ticari yönden bakılmaktadır. Bu sebeple çeviri, müşteri taleplerine uygun olmalı, müşterinin belirlediği amaca göre yapılmalıdır. Çevirmenin çeviri işini verene duyduğu bağlılık esastır. İletişim etiğinde kaynak metinle erek metin arasında kültürel eşdeğerliğin sağlanması gerekir. Çevirmen, iki farklı kültürü tanıyan, onları birbirine nasıl aktarması gerektiğini bilen arabulucu rolündedir. Norma dayalı çeviri etiği betimleyici çeviri çalışmalarına dayanmaktadır. Etik davranmak, normlara uygun olarak, kişinin kendisinden beklendiği şekilde davranması demektir. Norma dayalı etikte çevirmenler normlara uyun çeviri gerçekleştirdiklerinde kendilerine güven artar. (Chesterman 1997. Akt. Oral & Yıldırım Yaşar 2023, s. 1417).

Kısaca, Chesterman'ın temsil etiği doğruluğu, hizmet etiği sadakati, iletişim etiği anlamayı ve norma dayalı çeviri etiği ise güveni çağrıştırmaktadır (Arslan, 2016, s. 219).

## Bulgular

Makalede Güven Turan çevirisine, YZ sohbet botlarının çevirilerinin insan çevirmenle ne derece benzer veya farklı bir çeviri üretimi ortaya çıkardığının tespit edilmesi için yer verilmiştir. Bulgular bölümünde ChatGPT'lerin ürettiği çeviriler çeviri etiği anlamında incelenecektir.

ChatGPT 3.5'ten End of Winter'ı çevirmesi 05.06.2024 tarihinde saat 12.42'de istenmiştir. Chat botuna yazılan mesajda "bu metni çevirir misin?:" yazılmış ve şiirin orijinal hali eklenmiştir. ChatGPT 3.5'in alternatif çevirisi için ise bota verilen istem; "metni şiir okurları için çevirir misin?" şeklindedir. Devamında aynı şekilde şiirin orijinal hali eklenmiştir. Bu işlem yine aynı tarihte saat 12.54'te gerçekleştirilmiştir. ChatGPT 4-o'ya ise 30.10.2024 20.58'de ChatGPT 3.5 Versiyon 1 için, 21.00'da Versiyon 2 için sorulan sorular aynı şekilde yazılarak istem verilmiş ve elde edilen tüm sonuçlar, Güven Turan çevirisiyle Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur. YZ her an öğrenebilen bir yapıya sahip olduğundan istemlerin verildiği tarihlerin belirtilmesi önemlidir.

Mevcut çeviri etiği modellerine yeni bakış açısı kazandıran Chesterman'a göre etiği temsil etiği, hizmet etiği, iletişim etiği ve norma dayalı etik olmak üzere dört başlıkta ele almak mümkündür. End of Winter şiirinin ChatGPT 3.5 ve ChatGPT 4-o'ya yaptırılan çeviriler bu dört başlık açısından incelenmiştir.

Temsil etiğinde kaynak metni ve yazarın niyetini hiçbir değişiklik yapmadan yansıtmak esastır. ChatGPT'nin yaptığı çeviriler YZ'ye insan tarafından verilen istemler sonucunda elde edilmektedir.

CHATGPT 3.5 ve CHATGPT 4-o'nun Yaptığı Şiir Çevirisinin Andrew Chesterman'ın Çeviri Etiği Yaklaşımı Bağlamında Karşılaştırması: Louise Glück'in End of Winter Şiiri / Yıldırım, A. T.

Hatta YZ insanların yönlendirme ve geri bildirimleriyle öğrenebilen bir dinamikte olduğundan aynı istemlere farklı zamanlarda farklı yanıtlar vermesi olasıdır. Dolayısıyla elde edilecek çeviriler istemlere ve zamana bağlı olarak değişmektedir. Sohbet botu versiyonlarına verilen üçer isteme göre YZ önce kaynak metne büyük oranda bağlı kalarak çeviri gerçekleştirmiştir. Çünkü YZ'ler kendilerine aksi bir istem verilmezse anlatılmak istenilen ikincil anlamların bulunması, örtük anlamların hedef dile iletilmesinin sağlanması gibi çeviri adımlarına uymadan çeviri gerçekleştirmektedir. Verilen ilk istem “Bu metni Türkçeye çevirir misin?” olduğundan YZ yalnızca metindeki kelimelerin Türkçelerini metne benzer bir düzen içerisinde vermiştir. Elde edilen sonuç, kıyaslama anlamında yeterli görülmediğinden erek okurun belirtildiği ikinci istem gereksinimi doğmuştur. İkinci istemde ChatGPT 3.5'ten şiir okurlarına yönelik çeviri yapması istendiğinde çeviride bazı değişiklikler yapmıştır. Çevirinin gerçekleştirilmesine aracılık eden YZ kullanıcısının amacını yerine getirebilmek için edindiği bilgiler ışığında yaptığı değişiklikler, Andrew Chesterman'ın temsil etiğine göre etik değerlere uygundur. Benzer sonuçlar ChatGPT 4-o'dan da alınmıştır. 4-o'dan istenen ilk ve ikinci versiyon çevirilerde kaynak metinde ve yazarın niyetinde değişiklik tespit edilmediğinden hizmet etiğine uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Hizmet etiği modeline göre, çevirinin müşterinin taleplerine uygun olarak ve yine müşteri tarafından belirlenen amaca göre yapılması halinde çevirmenin etik davrandığı kabul edilmektedir. Burada çeviri yapan YZ olduğundan ve çeviri yaptıran aracının, yani YZ kullanıcısının belirlediği talepler üzerinden çeviri yaptığından etiğe uygun çeviri gerçekleştirdiği söylenebilmektedir. End of Winter örneğinde hizmet etiği bağlamında ulaşılan sonuç; YZ'nin verilen istemler, yani aracının yazılı olarak ilettiği amaç doğrultusunda çeviri üretmiş olduğudur. Bu sonuç her iki model sohbet botu için de geçerlidir. 4-o'da farklı olarak, çıktılar daha kısadır. Şiiri toplam 16 satırda çevirdiği görülmektedir. “not in birdcall or human cry, / not the clear sound, only” satırlarının çeviride karşılığı görülme de satır eksikliği, anlam kaybına neden olmamaktadır. Az satırla da olsa, dolayısıyla kaynak şiirin düzeni değişse de; duyguları harekete geçiren, okurda bir etki yaratmak istenen edebi metin türündeki şiir, iletilmek istenen hissin okura aktarılmasındaki etkisini sabit tutmuştur.

**Tablo 1**

“Bu metni çevirir misin?” Sorusuna Alınan Yanıtlarla End of Winter Şiir Çevirilerinin Karşılaştırması

| Orijinal şiir                             | Güven Turan çevirisi                    | ChatGPT 3.5; Versiyon 1                  | ChatGPT Versiyon 1 4-o;                      |
|-------------------------------------------|-----------------------------------------|------------------------------------------|----------------------------------------------|
| End of Winter                             | Biten Kış                               | Kışın Sonu                               | Kışın Sonu                                   |
| Over the still world, a bird calls        | Kıpırtısız dünyada bir kuş öter         | Durgun dünyanın üstünde, bir kuş çağırır | Hareketsiz dünyanın üzerinde, bir kuş ötüyor |
| waking solitary among black boughs.       | uyanıp kara dallar arasında bir başına. | Siyah dallar arasında yalnız uyanarak.   | siyah dallar arasında yalnızca uyanarak.     |
| You wanted to be born; I let you be born. | Doğmak istedin: Doğurdum ben de.        | Doğmak istedin; Seni doğmaya bıraktım.   | Doğmak istedin; doğmana izin verdim.         |
| When has my grief ever gotten             | Ne zaman üzüntülerim                    | Ne zaman ki acım                         | Ne zaman kederim                             |
| in the way of your pleasure?              | girdi benimle mutluluğumun arasına?     | Senin keyfinin önüne geçti ki?           | senin zevkine engel oldu ki?                 |

| Orijinal şiir                               | Güven Turan çevirisi                          | ChatGPT 3.5; Versiyon 1                                         | ChatGPT 4-o; Versiyon 1                                    |
|---------------------------------------------|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|
| Plunging ahead                              | Tepesi üstü dalarak                           | Kararmak                                                        |                                                            |
| into the dark and light at the same time    | karanlığa ve aydınlığa aynı anda              | Aynı anda karanlık ve ışığa doğru atılmak                       | Karanlık ve ışığa doğru dalarak,                           |
| eager for sensation                         | haz isteğiyle                                 | Duygulara hevesli                                               | daha fazla his arzulararak                                 |
| as though you were some new thing, wanting  | sanki yeni bir şeymişsiniz gibi siz,          | Sanki siz isteyen                                               | sanki yeni bir şeymişsin gibi, kendini ifade etmek isteyen |
| to express yourselves                       | Kendinizi anlatmak istemişsiniz               | Kendinizi ifade etmek isteyen                                   |                                                            |
| all brilliance, all vivacity                | ışıl ışıl capcanlı,                           | bütün parlaklık, bütün canlılık                                 | parlak, canlı bir biçimde                                  |
| never thinking                              | hiç düşünmeyip                                | asla düşünmüyor                                                 | hiçbir şeyin bedeli olmayacağını düşünmeden,               |
| this would cost you anything,               | bunun size bir şeylere mal olacağını,         | Bu size bir şeyler kaybettireceğini,                            |                                                            |
| never imagining the sound of my voice       | hiç düşünmeyip konuşmamdaki sesin             | Benim sesimin sesini hiçbir şey olmamış gibi hayal etmiyor      | sesimi, senin bir parçan gibi duyuyordun—                  |
| as anything but part of you—                | sizin bir parçanızdan başka her şey olduğunu- | Sadece sizin bir parçanız olmadığını-                           |                                                            |
| you won't hear it in the other world,       | duymayacaksınız bunu öteki dünyada,           | başka bir dünyada duymayacaksınız,                              | öteki dünyada işitemeyeceksin onu,                         |
| not clearly again,                          | bu kadar açık hiçbir zaman,                   | tekrar net bir şekilde,                                         | belki net olarak değil,                                    |
| not in birdcall or human cry,               | ne kuş cıvıltısında ne insan çığlığında,      | ne kuş sesi ne de insan çığlığı olarak,                         |                                                            |
| not the clear sound, only                   | belirgin bir ses yok, sadece                  | net sesi, sadece                                                |                                                            |
| persistent echoing                          | sürüp giden bir yankılanma                    | sürekli yankılanan                                              |                                                            |
| in all sound that means good-bye, good-bye— | bütün seslerde hoşça kal anlamında –          | vedalaşmanın anlamına gelen tüm seslerde, hoşça kal, hoşça kal- | sadece “elveda, elveda” diyen                              |
| the one continuous line                     | sürüp giden bir bağlaç                        | bizi birbirimize bağlayan tek sürekli çizgi.                    | ısrarlı bir yankı şeklinde—                                |
| that binds us to each other.                | ikimizi birbirine bağlayan.                   |                                                                 | bizi birbirimize bağlayan tek çizgi.                       |

CHATGPT 3.5 ve CHATGPT 4-o'nun Yaptığı Şiir Çevirisinin Andrew Chesterman'ın Çeviri Etiği Yaklaşımı Bağlamında Karşılaştırması: Louise Glück'in End of Winter Şiiri / Yıldırım, A. T.

**Tablo 2**

“Metni şiir okurları için çevirir misin?” Sorusuna Alınan Yanıtlarla End of Winter Şiir Çevirilerinin Karşılaştırması

| Orijinal şiir                              | Güven Turan çevirisi                          | ChatGPT 3.5; Versiyon 2                   | ChatGPT 4-o; Versiyon 2                             |
|--------------------------------------------|-----------------------------------------------|-------------------------------------------|-----------------------------------------------------|
| <b>End of Winter</b>                       | <b>Biten Kış</b>                              | <b>Kışın Sonu</b>                         | <b>Kışın Sonu</b>                                   |
| Over the still world, a bird calls         | Kıpırtısız dünyada bir kuş öter               | Durgun dünyanın üzerinde, bir kuş çağırır | Durgun dünyanın üstünde, bir kuş ötüyor             |
| waking solitary among black boughs.        | uyanıp kara dallar arasında bir başına.       | Siyah dallar arasında yalnız uyanarak.    | yalnızlığın içinde, siyah dallar arasında uyanarak. |
| You wanted to be born; I let you be born.  | Doğmak istedim: Doğurdum ben de.              | Doğmak istedin; Seni doğmaya bıraktım.    | Doğmak istedin; doğmana izin verdim.                |
| When has my grief ever gotten              | Ne zaman üzüntülerim                          | Ne zaman ki acım hiç                      | Kederim hiç                                         |
| in the way of your pleasure?               | girdi benimle mutluluğumun arasına?           | Senin zevkinin önüne geçti ki?            | senin mutluluğuna engel oldu mu?                    |
| Plunging ahead                             | Tepesi üstü dalarak                           | İleri atılarak                            |                                                     |
| into the dark and light at the same time   | karanlığa ve aydınlığa aynı anda              | Aynı anda karanlık ve ışığa doğru         | Işığa ve karanlığa daldın, aynı anda,               |
| eager for sensation                        | haz isteğiyle                                 | Duygulara hevesli                         | daha fazla hisle dolup taşarak,                     |
| as though you were some new thing, wanting | sanki yeni bir şeymişsiniz gibi siz,          | Sanki siz, yeni bir şey gibi, isteyen     | kendini yepyeni, parlak, canlı                      |
| to express yourselves                      | Kendinizi anlatmak istemişsiniz               | Kendinizi ifade etmek isteyen             | bir varlık gibi ifade etmek istedin                 |
| all brilliance, all vivacity               | ışıl ışıl capcanlı,                           | bütün parlaklık, bütün canlılık           |                                                     |
| never thinking                             | hiç düşünmeyip                                | asla düşünmediniz                         |                                                     |
| this would cost you anything,              | bunun size bir şeye mal olacağını,            | Bu size bir şeyler kaybettireceğini,      | bedelini düşünmeden,                                |
| never imagining the sound of my voice      | hiç düşünmeyip konuşmamdaki sesin             | asla hayal etmediniz sesimin sesini       |                                                     |
| as anything but part of you—               | sizin bir parçanızdan başka her şey olduğunu- | Sadece sizin bir parçanız olmadığını-     | sesimi yalnızca sizin bir parçan sanarak—           |
| you won't hear it in the other world,      | duymayacaksınız bunu öteki dünyada,           | başka bir dünyada duymayacaksınız,        | öteki dünyada işitemeyeceksin artık,                |
| not clearly again,                         | bu kadar açık hiçbir zaman,                   | net bir şekilde tekrar,                   | net değil,                                          |
| not in birdcall or human                   | ne kuş cıvıltısında ne                        | kuş sesinde veya insan                    |                                                     |

| Orijinal şiir                               | Güven Turan çevirisi                 | ChatGPT 3.5; Versiyon 2                 | ChatGPT 4-o; Versiyon 2                 |
|---------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------------------------|-----------------------------------------|
| cry,                                        | insan çığlığında,                    | çığlığında değil,                       |                                         |
| not the clear sound, only                   | belirgin bir ses yok, sadece         | net ses, sadece                         |                                         |
| persistent echoing                          | sürüp giden bir yankılanma           | sürekli yankılanan                      | sadece yankılanacak durmaksızın,        |
| in all sound that means good-bye, good-bye— | bütün seslerde hoşça kal anlamında – | veda, veda anlamına gelen tüm seslerde— | “elveda, elveda” diyen o ses—           |
| the one continuous line                     | sürüp giden bir bağlaç               | bizi birbirimize bağlayan               | bizi birbirimize bağlayan o ince çizgi. |
| that binds us to each other.                | ikimizi birbirine bağlayan.          | sürekli bir çizgi.                      |                                         |

İletişim etiğinde çevirmen, kültür elçisi konumundadır. Kaynak kültür topluluğunun daha kolay anlayabileceği kaynak eserin, erek topluluk için de anlaşılabilir olması ancak kültürel bağlamda erek topluluğun kendisiyle ilişkilendirebileceği öğeler kullanılarak sağlanabilir. 12.06.2024 tarihinde 15:56'da ChatGPT 3.5'e “bu şiiri kültürel öğelerin hedef dil kullanıcıları için anlaşılır olmasını göz önünde bulundurarak Türkçeye çevirir misin?.” diye sorulup iki noktadan sonra şiir eklendiğinde alınan yanıt, 30.10. 2024 22:52'de ChatGPT 4-o'ya aynı şekilde yazılarak istem verilmiş ve Tablo 3'teki yanıtlar elde edilmiştir. Şiirin orijinalinde kültürel öge yoğunluğu olmadığı için sohbet botlarının ürettiği çevirilerde öncakilere oranla büyük bir değişiklik olmamıştır.

Şiirin 13. Satırında “this” kelimesinin olduğu gibi çevrilmesi, Türkçede “bu” kelimesine gerekli ekin yapılmaması hem Versiyon 1 hem Versiyon 2 hem de Versiyon 3'te anlamı negatif etkilemiştir. Başka bir örnek olarak 16. satırda yer alan “other world”, yaşamdan sonraki dünya anlamına gelmekteyken Versiyon 1, Versiyon 2 ve Versiyon 3'te “başka bir dünya” şeklinde çevrilmiştir. Yapılan çeviri okurda “öbür dünya” anlamını uyandırmamaktadır. ChatGPT4-o çevirisinde yer alan “öte dünya” ifadesi, “öbür dünya” anlamını nispeten daha çok çağrışırsa da yine de gelişmeye açıktır. Bahsedilen modelin çevirisi, eski modelinkinden gözle görülür derecede farklılaşmaktadır. İletişim etiği bağlamında incelendiğinde 4-o çevirisi, erek okurun anlamasını kolaylaştıran çevirisi ile fark yaratmaktadır. Dil kullanımının, şiirin çeviri mi orijinal mi olduğunu düşündürtecek kadar doğal olduğu görülmektedir. Bu gelişimin sebeplerinin araştırılması, YZ'nin uğradığı değişimin edebi metin çevirilerine etkisi hakkında yapılacak çalışmaların önünü açmaktadır.

**Tablo 3**

“Kültürel öğeleri ileterek çevirir misin?” Sorusuna Alınan Yanıtlarla End of Winter Şiir Çevirilerinin Karşılaştırması

| Orijinal şiir                      | Güven Turan çevirisi          | ChatGPT 3.5; Versiyon 3                   | ChatGPT 4-o; Versiyon 3               |
|------------------------------------|-------------------------------|-------------------------------------------|---------------------------------------|
| <b>End of Winter</b>               | <b>Biten Kış</b>              | <b>Kışın Sonu</b>                         | <b>Kışın Sonu</b>                     |
| Over the still world, a bird calls | Kıptısız dünyada bir kuş öter | Durgun dünyanın üzerinde, bir kuş çağırır | Dingin dünyanın üstünde bir kuş sesi, |

CHATGPT 3.5 ve CHATGPT 4-o'nun Yaptığı Şiir Çevirisinin Andrew Chesterman'ın Çeviri Etiği Yaklaşımı Bağlamında Karşılaştırması: Louise Glück'in End of Winter Şiiri / Yıldırım, A. T.

| Orijinal şiir                              | Güven Turan çevirisi                          | ChatGPT 3.5; Versiyon 3                  | ChatGPT 4-o; Versiyon 3                                 |
|--------------------------------------------|-----------------------------------------------|------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| waking solitary among black boughs.        | uyanıp kara dallar arasında bir başına.       | Siyah dallar arasında yalnız uyanarak.   | siyah dallar arasında uyanan yalnızlığa çağrı.          |
| You wanted to be born; I let you be born.  | Doğmak istedin: Doğurdum ben de.              | Doğmak istedin; Seni doğmaya bıraktım.   | Doğmak istedin; izin verdim doğmana.                    |
| When has my grief ever gotten              | Ne zaman üzüntülerim                          | Ne zaman ki acım hiç                     | Kederim hiç,                                            |
| in the way of your pleasure?               | girdi benimle mutluluğumun arasına?           | Senin zevkinin önüne geçti ki?           | senin mutluluğuna engel oldu mu?                        |
| Plunging ahead                             | Tepesi üstü dalarak                           | İleri atılarak                           | Işığa ve karanlığa daldın bir arada,                    |
| into the dark and light at the same time   | karanlığa ve aydınlığa aynı anda              | Aynı anda karanlık ve ışığa doğru        |                                                         |
| eager for sensation                        | haz isteğiyle                                 | Duygulara hevesli                        | daha fazla hisle yanıp tutuşarak,                       |
| as though you were some new thing, wanting | sanki yeni bir şeymişsiniz gibi siz,          | Sanki siz, yeni bir şey gibi, isteyen    | yepyeni bir şey gibi, kendini ifade etme arzusu içinde, |
| to express yourselves                      | Kendinizi anlatmak istemişsiniz               | Kendinizi ifade etmek isteyen            |                                                         |
| all brilliance, all vivacity               | ışıl ışıl capcanlı,                           | bütün parlaklık, bütün canlılık          | parlak ve hayat dolu,                                   |
| never thinking                             | hiç düşünmeyip                                | asla düşünmediniz                        | hiçbir bedel ödemeyeceğini sanarak,                     |
| this would cost you anything,              | bunun size bir şeye mal olacağını,            | Bu size bir şeyler kaybettireceğini,     |                                                         |
| never imagining the sound of my voice      | hiç düşünmeyip konuşmamdaki sesin             | asla hayal etmediniz sesimin sesini      | sesimi yalnızca bir parçan olarak varsayarak—           |
| as anything but part of you—               | sizin bir parçanızdan başka her şey olduğunu- | Sadece sizin bir parçanız olmadığını-    |                                                         |
| you won't hear it in the other world,      | duymayacaksınız bunu öteki dünyada,           | başka bir dünyada duymayacaksınız,       | öte dünyada artık duymayacaksınız,                      |
| not clearly again,                         | bu kadar açık hiçbir zaman,                   | net bir şekilde tekrar,                  | net değil,                                              |
| not in birdcall or human cry,              | ne kuş cıvıltısında ne insan çığlığında,      | kuş sesinde veya insan çığlığında değil, |                                                         |
| not the clear sound, only                  | belirgin bir ses yok, sadece                  | net ses, sadece                          |                                                         |

| Orijinal şiir                               | Güven Turan çevirisi                 | ChatGPT 3.5; Versiyon 3                 | ChatGPT 4-o; Versiyon 3                       |
|---------------------------------------------|--------------------------------------|-----------------------------------------|-----------------------------------------------|
| persistent echoing                          | sürüp giden bir yankılanma           | sürekli yankılanan                      |                                               |
| in all sound that means good-bye, good-bye— | bütün seslerde hoşça kal anlamında – | veda, veda anlamına gelen tüm seslerde— | yalnızca yankılarla dolu bir “elveda, elveda” |
| the one continuous line                     | sürüp giden bir bağlaç               | bizi birbirimize bağlayan               | bizi birbirimize bağlayan                     |
| that binds us to each other.                | ikimizi birbirine bağlayan.          | sürekli bir çizgi.                      | o sonsuz çizgide.                             |

Son olarak betimleyici çeviri çalışmaları temelli olan norma dayalı çeviri etiği modelinden bahsedilmektedir. Normlar, zamana ve kültürlere göre değişebilen kurallarla kabul edilebilir çevirilerin nasıl olması gerektiğini belirlemektedir. Etik davranış, normlara uygun hareket etmek anlamına gelmektedir. Çevirmen, okurun beklentisinden saparak örneğin, beklenilenden daha kelimesi kelimesine çevirdiğinde veya çeviriyi ideolojik ya da uyarlanmış biçimde sunduğunda bunu ön sözde açıkça belirtmelidir. Norma dayalı çeviri etiğinin temelinde güven yatmaktadır. Çevirmenler normlara uygun çeviri yaptığında hem kendilerine güvenmek kolaylaşır hem de mesleğe duyulan güven artar (Vuraler, 2016, s. 51).

Norma dayalı etikte süreç çevirmen ve çevirisi aracılığıyla ulaştığı okur arasında interaktif gerçekleşmektedir denebilir. Çevirmenin, okuru çeviri hakkında önsözde bilgilendirerek okur beklentisini önceden düzenlemesi anlamına gelmektedir. Makalede ele alınan sohbet botu modelleri verilen istemlere cevaben beklenti oluşturmaya yönelik açıklama yapmamaktadır. Üstelik 27.11.2024 tarihinde ChatGPT ile yapılan yazışmalarda sohbet botu, telif haklarını öne sürerek şiir çevirisi yapamayacağını ifade etmektedir. ChatGPT'nin kullanıcılardan aldığı dönütlerle ve iletilerle öğrenebilen bir yapıda olduğu hatırlandığında aynı talebe farklı zamanlarda alınan çıktılar şaşırtıcı değildir.

## Sonuç

Araştırma sonucunda, ChatGPT 3.5'in şiir çevirisindeki yeterliliğinin, Louise Glück'in End of Winter şiiri üzerinden sorgulandığı, doküman inceleme yöntemiyle verilerin toplandığı ve içerik analiziyle değerlendirildiği bir çalışma ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın amacı; araştırmaya başlandığı 2024 şubat ayı itibarıyla güncel ve herkesin kullanımına açık olan ChatGPT 3.5'in şiir çevirisinde ne derece yetenekli olduğu, yaptığı çevirilerin orijinal metinle ne kadar örtüştüğü ve bu anlam örtüşmesiyle Andrew Chesterman'ın ortaya sürdüğü etik değerler kapsamında etik kayıplar yaşanıp yaşanmadığının ölçülmesidir. Yapılan inceleme doğrultusunda beklenen şekilde ChatGPT 3.5'in verilen istemlerle bağlantılı olarak çeviriler ürettiği sonucuna ulaşılmıştır. Temsil etiğine ve hizmet etiğine göre incelendiğinde isteme uygun sonuçlar elde edilmesi çevirinin uygulamaya göre etik olduğunu göstermektedir. Şiir kültürel öge ağırlıklı olmadığından iletişim etiğine göre belirgin bir sonuç alınamamıştır. Norma dayalı etikte ise çevirmenin, beklentileri karşılayamaması durumunda önsözde kendini açıklaması beklenmektedir. Araştırma kapsamında verilen istem doğrultusunda çeviri ürettiği için ChatGPT 3.5 norma dayalı etik incelemesine dahil olmamıştır.

ChatGPT 4-o'nun çevirilerinde ChatGPT 3.5'tekinden oldukça farklı bir sonuç elde edilmiştir. İki farklı model arasında 17 ay olması göz önünde bulundurulduğunda bu gelişim çevirmenlere; YZ'nin kısa

zamanda çok yol kat ettiğini, şiir çevirisinde duyguyu aktarmada eski modelinden çok daha başarılı olduğunu göstermiştir. Bu verilerin kanıtlanabilmesinin, çevirilerin bunların bir çeviri olduğunu bilmeyen bir örnekleme sunulup dönütlerinin alınmasıyla mümkün olduğu düşünülmektedir. Betimlenen çalışmanın, sonraki araştırmalara zemin oluşturması mümkün görölmektedir.

Orijinal şiirle çevirisi arasındaki ilişki incelendiğinde ChatGPT'nin, şiir çevirisinde yolun henüz başında olduğu görölmektedir. YZ'den, duyguların aktarıldığı, kelimelerin ve imgelerin anlamını kaybetmediği bir çeviri beklemek için henüz erkendir.

Makalede son olarak, ChatGPT 4-o'nun 27.11.2024 tarihinde saat 23.31'de sorulan "GPT serisi, şiir çevirisinde nasıl kullanılıyor ve performansları nasıl değerlendiriliyor?" sorusuna cevaben verdiği ileti paylaşılmak istenmektedir:

GPT-4 gibi yeni sürümler, daha gelişmiş dil modelleri ve geniş veri kümesiyle çalıştığından, şiir çevirisinde önceki sürümlere göre daha doğru ve anlamlı sonuçlar verebilir. Bununla birlikte, edebi metinlerin çevirisi her zaman bir dereceye kadar subjektif ve bağlama bağlıdır, bu yüzden insan müdahalesi ve değerlendirmesi her zaman önemlidir.

Yani GPT, şiir gibi genelde derin anlamlar taşıyan kısa cümlelerden oluşan metinlerden ziyade nesir türündeki metinleri mantığa oturtmakta daha başarılıdır. YZ çevirisi çevirmenlere her ne kadar zaman kazandırıp onların işlerini büyük ölçüde kolaylaştırırsa da GPT'nin yaptığı şiir çevirileri hedef okura sunulmadan önce insan kontrolünden geçmeye mutlaka ihtiyaç duymaktadır.

**Kaynakça**

- Alimen, N. (2023). Makine çevirisinden sohbet robotu çevirisine: ChatGPT ile deneysel bir çalışma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (36), 1532-1548. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1369589>
- Arslan, S. (2016). Çeviri Etkinliğinde Çeviri Etiğinin Önemi ve Etik Sorunların Felsefe Temelinde Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD) (The Journal of Social and Cultural Studies) Cilt/Volume: II, Sayı/Issue: 3, Yıl/Year: 2016*, ss. 211-225.
- Aydın Koçoğlu, A. (2015). *M.E.B. Türkçe Ders Kitaplarında Kaynak Dili İngilizce Olan Çeviri Metinlerin Çeviri Etiği Bağlamında Andrew Chesterman'ın Çeviri Normları Çerçevesinde İncelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul].
- Chesterman, Andrew, 1997. Ethics of Translation. Translation as Intercultural Communication: Selected Papers from the EST Congress. ed. Mary SnellHornby, Zuzana Jettmarová, Klaus Kaindl. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins: 147-156.
- Kumlu, D. & Okul, M. (2023). Yapay Zekâ ile Çeviri Uygulamaları: Kültürel Unsurların Çevirisinde ChatGPT. Asst. Prof. Dr. Evren BARUT, *Contemporary Translation Studies: Bridging Cultures, Technologies and Societies* (s. 24-45). Pub: Çizgi Kitapevi Publishing [https://www.researchgate.net/publication/374739798\\_Yapay\\_Zeka\\_ile\\_Ceviri\\_Uygulamaları\\_Kültürel\\_Unsurların\\_Cevirisinde\\_ChatGPT/citations#fullTextFileContent](https://www.researchgate.net/publication/374739798_Yapay_Zeka_ile_Ceviri_Uygulamaları_Kültürel_Unsurların_Cevirisinde_ChatGPT/citations#fullTextFileContent)
- Nord, Christiana. 1997. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester: St Jerome.
- Oral, Z. & Yıldırım Yaşar, C. (2023). DSÖ'nün COVID-19 ile ilgili yayınlarının Türkçe çevirileri: çeviri etiği bağlamında bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 1413-1431. DOI: 10.29000/rumelide.1406031.
- Pekçoşkun Güner, S. & Güner, E. S. (2023). Çeviri iş akışında makine çevirisi sistemleri ve sohbet robotlarının bütünleşik kullanımı. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (Ö12)*, 739-757. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1330542>
- Pesen, A. (2024). Şarkı çevirisi ve ChatGPT. *Abant Journal of Translation and Interpreting Studies*, 2(1), 1-16.
- Stivers, T., Enfield, N. J., Brown, P., Englert, C., Hayashi, M., Heinemann, T., Hoymann, G., Rossano, F., de Ruiter, J. P., Yoon, K., & Levinson, S. C. (2009, 30 Haziran). Universals and cultural variation in turn-taking in conversation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 106(26), 10587-10592. <https://doi.org/10.1073/pnas.0903616106>
- Tellioglu, B. (2015). *Çeviride 'Makul', 'Makbul' ve 'Müphem': Çeviri Etiği, Meslek İlkeleri ve Bireysel Ahlak* [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul].
- Vuraler, G. (2016). *Coleman Barks'ın Mevlana Mesnevisi Uyarlamaları Ve Çeviri Etiği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya].

## İnternet Kaynakları

- 10Haber. (2023, 15 Ekim). *Sadeliğin lirik sesiydi: Nobelli şair Louise Glück veda etti*. 10 Haber, Kültür ve Sanat <https://10haber.net/kultur-sanat/siirleriyle-nobel-kazanmisti-louise-gluck-hayati-kaybetti-270773/> Erişim tarihi: Haziran 2, 2024.
- Academy of Achievement. (2023, Ekim 14). Louise Glück. Achievement.org. <https://www.achievement.org/achiever/louise-gluck/> Erişim tarihi: Eylül 13, 2024.
- Aksisanat (2020, Ekim 10). "Dünyanın yarısından alacağımız var. Hayatta, sokakta, şiirde.". Aksisanat. <https://www.aksisanat.com/2020/10/10/dunyanin-yarisindan-alacagimiz-var-hayatta-sokakta-siirde/> Erişim tarihi: Haziran 2, 2024.
- Aorinka, A. (2024, Şubat 13). ChatGPT ve Çeviri Hizmetleri Karşılaştırması: Hangisi Daha İyi Performans Gösteriyor? Blog, Rehber. <https://www.linguae.com/tr/blog/rehberlik-etmek/chatgpt-ceviri-ve-ceviri-hizmetleri/> Erişim tarihi: Haziran 6, 2024.
- Ataman, S. N. (2021, Ocak 16). İlham Veren Hayatlar VII | Louise Glück. Medium, Bi' Dünya İçerik. <https://medium.com/bid%C3%BCnyai%CC%87%C3%A7erik/i%CC%87lham-veren-hayatlar-vii-louise-gl%C3%BCck-c333bc60d10f> Erişim tarihi: Haziran 2, 2024.
- BBC. (2020, Ekim 8). *Louise Glück: 2020 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan ABD'li şair*. BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54466265> Erişim tarihi: Nisan 8, 2024.
- Elogo. *Chat GPT 4o ve dijital dönüşüm*. Elogo. (<https://www.elogo.com.tr/blog/chat-gpt/4o-nedir/>) Erişim tarihi: Eylül 13, 2024.
- Glück, L. (2023, Mart 27). Nobel konuşması. NobelPrize.org <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2020/gluck/lecture/> Erişim tarihi: Nisan 8, 2024.
- Havuk, B. (2023, Kasım 8). ChatGPT'nin En Zor İmtihani: Şiir — Berkay Havuk. Medium, CogIST. <https://medium.com/cogist/chatgptnin-en-zor-i%CC%87mtihan%C4%B1-%C5%9Fiiir-berkay-havuk-f3bd612fb7bd> Erişim tarihi: Haziran 6, 2024.
- İnnova. (2024, Temmuz 1). *ChatGPT-4o nedir?* İnnova. <https://www.innova.com.tr/blog/chatgpt-4o-nedir> Erişim tarihi: Eylül 13, 2024.
- Poetry Foundation. *End of Winter by Louise Glück*. Poetry Foundation. <https://www.poetryfoundation.org/poems/49748/end-of-winter> Erişim tarihi: Nisan 8, 2024.
- Poetry Foundation. *Louise Glück 1943-2023*. Poetry Foundation. <https://www.poetryfoundation.org/poets/louise-gluck> Erişim tarihi: Nisan 8, 2024.
- Yapı Kredi Yayınları. *Güven Turan*. Yapı Kredi Yayınları. <https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/guven-turan-4> Erişim tarihi: Haziran 2, 2024.
- Yazıcıoğlu, T. (2023, Ekim 19). Portre:Louise Glück'ün ardından: Louise, nostos ve kapıları. <https://www.k24kitap.org/louise-gluckun-ardindan-louise-nostos-ve-kapilari-4335> Erişim tarihi: Haziran 1, 2024.

## EKLER

### EK 1: Orijinal şiir

End of Winter  
Over the still world, a bird calls  
waking solitary among black boughs.  
You wanted to be born; I let you be born.  
When has my grief ever gotten  
in the way of your pleasure?  
Plunging ahead  
into the dark and light at the same time  
eager for sensation  
as though you were some new thing, wanting  
to express yourselves  
all brilliance, all vivacity  
never thinking  
this would cost you anything,  
never imagining the sound of my voice  
as anything but part of you—  
you won't hear it in the other world,  
not clearly again,  
not in birdcall or human cry,  
not the clear sound, only  
persistent echoing  
in all sound that means good-bye, good-bye—  
the one continuous line  
that binds us to each other.

## EK 2: Güven Turan çevirisi

Biten Kış  
Kıpırtısız dünyada bir kuş öter  
uyanıp kara dallar arasında bir başına.  
Doğmak istedin: Doğurdum ben de.  
Ne zaman üzüntülerim  
girdi benimle mutluluğumun arasına?  
Tepesi üstü dalarak  
karanlığa ve aydınlığa aynı anda  
haz isteğiyle  
sanki yeni bir şeymişsiniz gibi siz,  
Kendinizi anlatmak istermişsiniz  
ıslıl ıslıl capcanlı,  
hiç düşünmeyip  
bunun size bir şeylere mal olacağını,  
hiç düşünmeyip konuşmamdaki sesin  
sizin bir parçanızdan başka her şey olduğunu-  
duymayacaksınız bunu öteki dünyada,  
bu kadar açık hiçbir zaman,  
ne kuş cıvıltısında ne insan çığlığında,  
belirgin bir ses yok, sadece  
sürüp giden bir yankılanma  
bütün seslerde hoşça kal anlamında –  
sürüp giden bir bağlaç  
ikimizi birbirine bağlayan.

### EK 3: ChatGPT 3.5; Versiyon 1

Kışın Sonu  
Durgun dünyanın üstünde, bir kuş çağırır  
Siyah dallar arasında yalnız uyanarak.  
Doğmak istedin; Seni doğmaya bıraktım.  
Ne zaman ki acım  
Senin keyfinin önüne geçti ki?  
Kararmak  
Aynı anda karanlık ve ışığa doğru atılmak  
Duygulara hevesli  
Sanki siz isteyen  
Kendinizi ifade etmek isteyen  
bütün parlaklık, bütün canlılık  
asla düşünmüyor  
Bu size bir şeyler kaybettireceğini,  
Benim sesimin sesini hiçbir şey olmamış gibi hayal etmiyor  
Sadece sizin bir parçanız olmadığını-  
başka bir dünyada duymayacaksınız,  
tekrar net bir şekilde,  
ne kuş sesi ne de insan çığlığı olarak,  
net sesi, sadece  
sürekli yankılanan  
vedalaşmanın anlamına gelen tüm seslerde, hoşça kal, hoşça kal-  
bizi birbirimize bağlayan tek sürekli çizgi.\*4

---

\*4 \* Çevirilerde boş bırakılan veya bir üst/alt satırla birleştirilen satırları ifade etmektedir.

#### EK 4: ChatGPT 4-o; Versiyon 1

Kışın Sonu

Hareketsiz dünyanın üzerinde, bir kuş ötüyor

siyah dallar arasında yalnızca uyanarak.

Doğmak istedin; doğmana izin verdim.

Ne zaman kederim

senin zevkine engel oldu ki?

\*

Karanlık ve ışığa doğru dalarak,

daha fazla his arzulayarak

sanki yeni bir şeymişsin gibi, kendini ifade etmek isteyen

\*

parlak, canlı bir biçimde

hiçbir şeyin bedeli olmayacağını düşünmeden,

\*

sesimi, senin bir parçan gibi duyuyordun—

\*

öteki dünyada işitemeyeceksin onu,

belki net olarak değil,

\*

\*

\*

sadece “elveda, elveda” diyen

ısrarlı bir yankı şeklinde—

bizi birbirimize bağlayan tek çizgi.

**EK 5: ChatGPT 3.5; Versiyon 2**

Kışın Sonu  
Durgun dünyanın üzerinde, bir kuş çağırır  
Siyah dallar arasında yalnız uyanarak.  
Doğmak istedin; Seni doğmaya bıraktım.  
Ne zaman ki acım hiç  
Senin zevkinin önüne geçti ki?  
İleri atılarak  
Aynı anda karanlık ve ışığa doğru  
Duygulara hevesli  
Sanki siz, yeni bir şey gibi, isteyen  
Kendinizi ifade etmek isteyen  
bütün parlaklık, bütün canlılık  
asla düşünmediniz  
Bu size bir şeyler kaybettireceğini,  
asla hayal etmediniz sesimin sesini  
Sadece sizin bir parçanız olmadığını-  
başka bir dünyada duymayacaksınız,  
net bir şekilde tekrar,  
kuş sesinde veya insan çığlığında değil,  
net ses, sadece  
sürekli yankılanan  
veda, veda anlamına gelen tüm seslerde—  
bizi birbirimize bağlayan  
sürekli bir çizgi.

## EK 6: ChatGPT 4-o; Versiyon 2

Kışın Sonu

Durgun dünyanın üstünde, bir kuş ötüyor  
yalnızlığın içinde, siyah dallar arasında uyanarak.  
Doğmak istedin; doğmana izin verdim.

Kederim hiç

senin mutluluğuna engel oldu mu?

\*

Işığa ve karanlığa daldın, aynı anda,  
daha fazla hisle dolup taşarak,  
kendini yepyeni, parlak, canlı  
bir varlık gibi ifade etmek istedin

\*

\*

bedelini düşünmeden,

\*

sesimi yalnızca senin bir parçan sanarak—  
öteki dünyada işitemeyeceksin artık,  
net değil,

\*

\*

sadece yankılanacak durmaksızın,

“elveda, elveda” diyen o ses—

bizi birbirimize bağlayan o ince çizgi.\*

### EK 7: ChatGPT 3.5; Versiyon 3

Kışın Sonu  
Durgun dünyanın üzerinde, bir kuş çağırır  
Siyah dallar arasında yalnız uyanarak.  
Doğmak istedin; Seni doğmaya bıraktım.  
Ne zaman ki acım hiç  
Senin zevkinin önüne geçti ki?  
İleri atılarak  
Aynı anda karanlık ve ışığa doğru  
Duygulara hevesli  
Sanki siz, yeni bir şey gibi, isteyen  
Kendinizi ifade etmek isteyen  
bütün parlaklık, bütün canlılık  
asla düşünmediniz  
Bu size bir şeyler kaybettireceğini,  
asla hayal etmediniz sesimin sesini  
Sadece sizin bir parçanız olmadığını-  
başka bir dünyada duymayacaksınız,  
net bir şekilde tekrar,  
kuş sesinde veya insan çığlığında değil,  
net ses, sadece  
sürekli yankılanan  
veda, veda anlamına gelen tüm seslerde—  
bizi birbirimize bağlayan  
sürekli bir çizgi.

### EK 8: ChatGPT 4-o; Versiyon 3

Kışın Sonu

Dingin dünyanın üstünde bir kuş sesi,  
siyah dallar arasında uyanan yalnızlığa çağrı.  
Doğmak istedin; izin verdim doğmana.

Kederim hiç,  
senin mutluluğuna engel oldu mu?  
Işığa ve karanlığa daldın bir arada,

\*

daha fazla hisle yanıp tutuşarak,  
yepyeni bir şey gibi, kendini ifade etme arzusu içinde,

\*

parlak ve hayat dolu,  
hiçbir bedel ödemeyeceğini sanarak,

\*

sesimi yalnızca bir parçan olarak varsayarak—

\*

öte dünyada artık duyamayacaksın,  
net değil,

\*

\*

\*

yalnızca yankılarla dolu bir “elveda, elveda”  
bizi birbirimize bağlayan  
o sonsuz çizgide.